

*Плеханов А. В., кандидат психологічних наук,
доцент кафедри особистої безпеки НА ДПІС України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)*

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті з'ясовується сутність особистої безпеки прикордонників; констатується, що оскільки особливістю умов перебування діяльності щодо охорони державного кордону є наявність екстремальних чинників, сутність яких полягає в тому, що вони існують об'єктивно й принципово їх змінити не можливо, забезпечення особистої безпеки персоналу прикордонного відомства значною мірою детермінується особистісними якостями самого прикордонника; виокремлюються основні психолого-педагогічні шляхи забезпечення особистої безпеки прикордонників.

Ключові слова: особиста безпека, прикордонники, екстремальні чинники професійної діяльності, шляхи забезпечення особистої безпеки, особистісні якості.

В статті вивчається сутність личної безпеки пограничників; констатується, що так як особливістю умов діяльності по охорону державної границі є наявність екстремальних факторів, сутність яких полягає в тому, що вони існують об'єктивно й принципово їх змінити не можливо, забезпечення личної безпеки персоналу пограничного відомства в значительній мірі детермінується особистісними якостями самого пограничника; виділяються основні психолого-педагогічні шляхи забезпечення личної безпеки пограничників.

Ключевые слова: личная безопасность, пограничники, экстремальные факторы профессиональной деятельности, пути обеспечения личной безопасности, личностные качества.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з одвічних проблем людського буття є, була і залишиться проблем захисту людини від небезпек та загроз навколишньої дійсності. Особливої ваги ця проблематика набуває тоді, коли мова йде про фахівців, які здійснюють діяльність в особливих умовах, зокрема це стосується й охоронців кордону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що зацікавленість проблемою особистої безпеки на сьогоднішній день дуже велика (В. Андросюк, О. Бандурка, Л. Казміренко, В. Лефтеров, О. Матеюк, А. Папкін, Є. Потапчук, І. Приходько, О. Сафін, О. Тімченко та ін.). Однак, попри велику кількість наукових розвідок цього складного феномену, проблема особистої безпеки військовослужбовців узагалі та Державної прикордонної служби України зокрема, залишається ще недостатньо теоретично і методично розробленою: на сьогоднішній день потребують вивчення питання, які стосуються з'ясування сутності означеної безпеки прикордонників та виявлення шляхів її забезпечення.

Мета дослідження – на основі аналізу наукових праць з'ясувати сутність та виокремити основні психолого-педагогічні шляхи забезпечення особистої безпеки

персоналу Державної прикордонної служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навколишнє середовище завжди характеризується наявністю певних небезпечних та шкідливих для здоров'я людини факторів. Джерела небезпеки оточують людину всюди: на службі в побуті, під час відпочинку. Забезпечення власної безпеки закладено в біологічній та соціальній природі людини і є невід'ємною категорією її життєдіяльності. Аналіз ієрархії потреб людини (згідно теорії мотивації А. Маслоу) дозволяє стверджувати, що безпека є однією з найважливіших після потреб у їжі, одязі, помешканні, тобто після фізіологічних. Незважаючи на те, що безпека не є чимось предметним (матеріальним), це своєрідна характеристика і необхідна умова життєдіяльності та життєздатності об'єктів реального світу. У цьому випадку мова йде про людину, суспільство, державу. Тому це цілком конкретна категорія, що має за мету захист та просування життєвих інтересів людини, суспільства, держави. Поняття «безпека» здається доступним на інтуїтивно-побутовому рівні, тому вживається досить широко, але його суть та зміст у науковому плані повною мірою ще не досліджені. Так, до цього часу відсутня цілісна теорія гарантування безпеки України у різних сферах її життєдіяльності: державній, економічній, соціальній тощо. Доказом для

сказаного є, зокрема, наявність дискусій та різних підходів щодо визначень та розуміння таких базових понять як «національні інтереси», «національна безпека», «військова організація держави» та інших критеріїв і методів оцінки безпеки, характеристик можливих небезпек та їх структуризації, принципів побудови ефективного механізму гарантування безпеки держави тощо.

У тлумачних словниках сучасної української мови слово «безпека» трактують як «стан, коли немає небезпеки, або як стан, при якому ніщо кому-небудь або чому-небудь не загрожує» [8]. Схожі визначення цього поняття спостерігаються й у представників інших субкультур: російській [2], англійській [9], французькій [10].

Результатом активної предметної діяльності людини визначає безпеку людини відомий дослідник у сфері психології безпеки М. Котик, а її захищеність – як здатність людини не тільки протидіяти виробничим небезпекам, але, головним чином, не породжувати своєю діяльністю прояву цих небезпек і їхньої реалізації» [2].

Т. Краснянська визначає безпеку людини як психічний стан підконтрольності їй комплексу екзо- та ендогенних параметрів, що підтримує динамічну рівновагу із середовищем на рівні соматика, енергії та інформації й забезпечує незниження в часі вірогідності реалізації життєво значущою для неї мети [3]. Подібну думку щодо цього питання обстоює й український науковець у галузі проблем психології безпеки фахівців ризиконебезпечних професій І. Приходько [6].

Доволі цікавим є підхід до визначення поняття «особиста безпека», запропонований В. Лефтеровим. На думку дослідника, особиста безпека є інтегрованим захистом прав, свобод, життя та здоров'я людини шляхом забезпечення фізичної, інтелектуальною й духовною безпеки особистості. При цьому він стверджує, що стратегія особистої безпеки є загальною моделлю поведінки людини в забезпеченні власної безпеки й дає загальні специфічні знання у сфері виживання і безпеки, але не враховує конкретизацію явища. Формування особистої стратегії безпеки з урахуванням індивідуальних особливостей людини може забезпечити її виживання в будь-якій небезпечній ситуації [4].

Як стан захищеності прикордонників від небезпечних факторів професійної діяльності, який забезпечує їхню фізичну, психічну та духовну цілісність, а також можливість успішного виконання

функціональних обов'язків та службових завдань щодо охорони державного кордону, їхній професійний та особистісний розвиток трактують особисту безпеку Є. Потапчук та В. Торічний [5].

Таким чином, аналізуючи різноманітні інтерпретації поняття особистої безпеки, які мають місце в сучасній науковій думці, слід зазначити, що таке розмаїття тлумачень зумовлене складністю цієї проблеми, адже, безпека людини – це поняття, що відображає саму суть людського буття, її ментальні, соціальні і духовні надбання, важлива умова її розвитку та самореалізації.

На нашу думку, для персоналу Державної прикордонної служби України найбільш актуальним, з точки зору особистої безпеки, буде здатність до самозбереження та самовиховання (стійкість), нормальне (стабільне) функціонування в умовах впливу різних внутрішніх та зовнішніх загроз, можливість професійної діяльності за умови ризику та в інших екстремальних ситуаціях. Більш того, необхідно завжди пам'ятати, що специфіка службової діяльності завжди пов'язана з ризиком (фінансовим, соціальним, економічним, політичним, психологічним) і він є звичайним для тих, хто веде боротьбу з правопорушниками. Зв'язуючи в єдиний логічний ланцюг зміст оперативно-службової діяльності та визначену сутність безпеки, визначаємо конкретні функції безпеки: прогнозування, з'ясування, попередження, зниження, послаблення, нейтралізація, припинення, локалізація, протидія усунення загроз, що виникають у процесі здійснення службової діяльності. Відповідно, метою забезпечення безпеки в службовій діяльності буде комплексний і системний вплив на потенційні та реальні загрози, що дозволить прикордоннику успішно функціонувати у нестабільних зовнішніх та внутрішніх умовах, а також зниження та нейтралізація ризик-факторів, що безпосередньо впливають на службово-професійну підготовку.

Проаналізувавши поняття особистої безпеки, розглянемо її вплив на оперативно-службову діяльність прикордонника.

Численні факти злочинних зазіхань на життя і здоров'я прикордонників під час виконання ними службових обов'язків (причому останні досить часто виступають або безпосередньою ціллю нападу, або ж перешкодою на шляху досягнення основної злочинної мети) потребують теоретичного аналізу і детальної розробки обґрунтованих науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення їх особистої безпеки.

Вивчаючи проблему забезпечення особистої безпеки персоналу Державної прикордонної служби України необхідно відзначити, що ця категорія набагато ширша, ніж поняття «працівник Державної прикордонної служби України». За законом «Про державну прикордонну службу України» [7] до категорії персоналу Державної прикордонної служби України входять як військовослужбовці, так і працівники Державної прикордонної служби України. На кожного з них Законом України покладена низка притаманних лише їм завдань, але весь персонал Державної прикордонної служби України виконує головне і єдине завдання – забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Функціонально це реалізується в:

- охороні державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

- здійсненні в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення;

- охороні суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій;

- веденні розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно-розшукову діяльність»;

- участі у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів;

- участі у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»; – охорона закордонних дипломатичних установ України;

- координації діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних

органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України.

На сьогодні науковці виділяють два основні підходи до забезпечення безпеки людини, які певною мірою доповнюють один одного [3]. За першим підходом, стан безпеки ґрунтується на усуненні самих джерел небезпеки або нейтралізації їх дії із залученням деяких зовнішніх для цієї людини сил.

У цьому випадку передбачається, що безпека забезпечується за мінімальної участі в цьому процесі самої людини. Зокрема, згідно Конституції української держави, саме держава постає гарантом безпеки людини і громадянина. Її охорона і порятунок від когось або чого-небудь життєво неприйнятних, ворожого, небезпечного реалізується на основі дії відповідного апарату державної влади і є системою організаційно-правових заходів. Захист з боку держави і того середовища, в якому здійснюється життєдіяльність людини, є, поза сумнівом, необхідним чинником її безпеки проте, через різні обставини вона не може бути єдиним гарантом безпеки.

З точки зору другого підходу безпека людини є результатом її власних зусиль, як суб'єкта небезпечної або екстремальної ситуації, які оперативно запобігають або мінімізують негативну дію цієї ситуації. За такого підходу джерело безпеки суб'єкта міститься в самій людині, а безпека ґрунтується на здатності людини контролювати ситуацію, зберігаючи і розвиваючи тим самим ті цінності (фізичні, психічні або духовні), які високо значущі для нею в певний проміжок часу.

Існує низка причин, які знижують ефективність зовнішніх гарантів безпеки й обумовлюють велику продуктивність другого підходу до забезпечення особистої безпеки. Так, затяжна економічна криза, соціальні проблеми, сплеск злочинності, особливо найбільш корисливих і жорстоких її проявів підірвали віру людей у законність та можливість захистити свої права та свободи. Рівень безпеки особистості, що існує в суспільстві, є таким же загальним надбанням як рівень демократії, освіти, культури. Він не може бути підвищений водночас із введенням тієї чи іншої постанови уряду, тому що залежить від

багатьох факторів: історичного минулого народу; його менталітету; рівня розвитку економіки; рівня знань та добробуту людини; індивідуальних особливостей людини; психології поведінки людей в екстремальних і стресових ситуаціях.

Окрім цього повністю усунути фактор небезпеки у професійній діяльності персоналу органів охорони державного кордону неможливо. Професійний ризик завжди був і є характерним елементом правоохоронної діяльності, тому розв'язання цієї проблеми у великій мірі залежить від самих прикордонників.

Проаналізувавши стан справ у діяльності прикордонної служби, а також виходячи з актуальності цієї проблеми в сучасних умовах Адміністрацією Державної прикордонної служби України, кафедрою вогневої та фізичної підготовки Національної академії державної прикордонної служби України було проведено дослідження з питань особистої безпеки персоналу Державної прикордонної служби України та застосування ним сили. Метою дослідження стало вивчення ситуацій, психологічної оцінки стану реальної загрози персоналу Державної прикордонної служби України як при виконанні службових обов'язків, так і поза службою, правова характеристика правомірності дій та підготовка методичних рекомендацій з практичних дій в складних ситуаціях, а саме: поняття особистої безпеки персоналу Державної прикордонної служби України; фактори і принципи безпеки; застосування заходів необхідної самооборони; особливості забезпечення особистої безпеки при виконанні службових обов'язків та поза службою; забезпечення особистої безпеки при проведенні спеціальних операцій в екстремальних ситуаціях мирного та воєнного часу; застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу прикордонниками; прийняття рішення в стані ризику; психологічні аспекти забезпечення особистої безпеки прикордонників; забезпечення особистої безпеки персоналу Державної прикордонної служби України та членів їх сімей у складних та екстремальних ситуаціях; надання долікарської допомоги як прикордонникам та іншим особам, які цього потребують; правовий і соціальний захист прикордонників; відповідальність прикордонників; інші.

Проведене дослідження уможливило виділення низки основних шляхів забезпечення особистої безпеки персоналу Державної прикордонної служби України:

- удосконалення професійної майстерності;
- удосконалення духовних та моральних якостей прикордонників;
- удосконалення тактико-спеціальних заходів;
- психологічні заходи;
- удосконалення фізичних заходів.

Розглянемо кожен із цих визначених шляхів.

Удосконалення професійної майстерності повинно здійснюватися за такими напрямками: удосконалення досвіду оперативно-службової діяльності; складання заліків в системі професійної підготовки; постійне удосконалення професійної майстерності; формування вмінь і навичок безпечної поведінки спілкування на службі і поза службою; знання та неухильне виконання відповідних наказів, директив, практичних рекомендацій Адміністрації Державної прикордонної служби України; навчання основам професійної діяльності, майстерному володінню спеціальними засобами і засобами зв'язку та індивідуального захисту. «Професійна підготовка персоналу Державної прикордонної служби України - це організований і цілеспрямований процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань»; розробку принципів, мети, змісту, форм та методів роботи щодо профілактики, мінімізації, компенсації та корекції можливих фізичних, психічних, соціальних відхилень у персоналу Державної прикордонної служби України. Особисті якості прикордонника найбільшою мірою виявляються в його професійній діяльності.

Удосконалення духовних та моральних якостей прикордонників повинно здійснюватися за такими напрямками: культура поведінки з колегами по службі (з керівництвом, підлеглими, та рівними за посадами); правила безпечної поведінки із сторонніми особами; правила поведінки із громадянами які перетинають кордон; правила безпечної поведінки на вулиці, в сім'ї тощо; формування вмінь і навичок безпечного вирішення конфліктних ситуацій.

Удосконалення тактико-спеціальних заходів: це знання тактики дій порушників, злочинців, і з урахуванням цього уміле застосування своїх тактичних дій з метою їх затримання; уміле використання спеціальної техніки, вогнепальної зброї та спеціальних засобів; постійний пошук і творчий підхід у

вирішенні тактичних завдань; знання основних тактичних прийомів забезпечення особистої безпеки у різноманітних ситуаціях професійної діяльності, вміння аналізувати і узагальнювати досвід безпечної поведінки колег по роботі та інших прикордонників у екстремальних умовах службової діяльності.

Психологічні заходи спрямовані на розвиток стійкої психіки в екстремальних ситуаціях: готовність до дії в складних ситуаціях; відновлення психіки після виконання завдань, пов'язаних з ризиком, та після стресу; впровадження в підрозділи штатних співробітників психологів; формування тактико-психологічних прийомів забезпечення безпеки при затриманні порушників, злочинців; психологічної готовності до застосування прийомів і заходів фізичного впливу; психологічна готовність до застосування зброї на ураження; формування вмінь і навичок психічного саморегулювання; психологічна адаптація після стресових ситуацій; оптимізація умов місцезнаходження прикордонників при виконанні своїх завдань; урахування фізіологічних факторів надання допомоги прикордонникам з корекції самосприйняття та самоусвідомлення в питаннях особистої безпеки.

Удосконалення фізичних заходів передбачає: постійне удосконалення загальної фізичної підготовки та володіння прийомами самооборони та рукопашного бою; рішуче застосування заходів фізичного впливу у разі необхідності; формування стійкого психомоторного стану до зовнішніх проявів небезпеки з метою захисту виконання професійних дій; формування вмінь і навичок протидії шантажу і провокаціям; проведення занять з фізичної підготовки як невід'ємної частини професійної підготовки

Для реалізації цих напрямків наказом Голови Державної прикордонної служби України у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького було створено кафедру «Особистої безпеки» з одночасним впровадженням нової дисципліни «Особиста безпека та застосування сили». Для цього фахівцями розроблені унікальні за змістом методики та відповідні програми для різних категорій персоналу Державної прикордонної служби України, які впроваджуються у навчальному процесі усіх навчальних закладів Державної прикордонної служби України, а також у поточній професійній підготовці всього

персоналу органів охорони державного кордону України.

Під час вивчення дисципліни «Особиста безпека та застосування сили» особливу увагу приділено практичним питанням особистої безпеки при виконанні оперативно-службових завдань: затриманню порушників і злочинців у буденних ситуаціях та під час проведення спеціальних заходів; правовому регулюванню питань особистої безпеки; також вивчатимуся заходи безпеки прикордонника у разі стеження та переслідування підозрюваної особи; форми і засоби виживання прикордонника при загрози та захопленні його злочинцями; психологічна підготовка до дій в екстремальних ситуаціях, і багато іншого.

Одним з вирішальних факторів особистої безпеки є психологічна підготовленість прикордонників, їх адаптація після стресових ситуацій. Адже можна освоїти практично і теоретично всі навички, відмінно відпрацювати ситуації на заняттях, а при виникненні реальної загрози спасувати. Порушення чи втрата психічного здоров'я – це реальна передумова для виникнення негативної поведінки. В умовах стресових ситуацій та емоційно-психологічних перевантажень (це практично буває щодня) прикордоннику необхідно володіти хоча б найпростішими навичками психологічної самодіагностики і саморегуляції, щоб якісно вирішувати службові завдання. Особливістю вивчення деяких тем може бути практичне моделювання екстремальних ситуацій, проведення оперативно-тактичних навчань, відпрацювання практичних навичок під час практики та стажування курсантів.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Сутність особистої безпеки прикордонників полягає у їх здатності до самозбереження та самовиховання (стійкість), нормального (стабільне) функціонування в умовах впливу різних внутрішніх та зовнішніх загроз, можливості виконувати професійної діяльності за умови ризику та в інших екстремальних ситуаціях.

2. На сьогодні існує два основні підходи щодо забезпечення безпеки людини, які певною мірою доповнюють один одного. За першим підходом, стан безпеки ґрунтується на усуненні самих джерел небезпеки або нейтралізації їх дії із залученням деяких зовнішніх для цієї людини сил. З точки зору другого підходу безпека людини є результатом її власних зусиль, як суб'єкта небезпечної або екстремальною ситуації, які

оперативно запобігають або мінімізують негативну дію цієї ситуації. Оскільки особливістю умов перебігу діяльності щодо охорони державного кордону є наявність екстремальних чинників, сутність яких полягає в тому, що вони існують об'єктивно й принципово їх змінити не можливо, забезпечення особистої безпеки персоналу прикордонного відомства значною мірою детермінується особистісними якостями самого прикордонника.

3. Основними психолого-педагогічними шляхами забезпечення особистої безпеки

персоналу Державної прикордонної служби України можна вважати: удосконалення професійної майстерності; удосконалення духовних та моральних якостей прикордонників; удосконалення тактико-спеціальних заходів; психологічні заходи; удосконалення фізичних заходів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці моделі підготовки персоналу Державної прикордонної служби до самозабезпечення особистої безпеки.

Список літератури

1. **Даль, В. И.** Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль. – М. : Русский язык, 1978. – Т. 1. – 699 с.
2. **Котик, М. А.** Психология и безопасность / М. А. Котик. – изд. 3-е, испр. и доп. – Таллин : Валгус, 1989. – 448 с.
3. **Краснянская, Т. М.** Психология самообеспечения безопасности : монография / Т. М. Краснянская ; Федеральное агентство по образованию ; Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования «Пятигорский гос. лингвистический ун-т». – Пятигорск : ПГЛУ, 2009. – 279 с.
4. **Лефтеров, В. А.** К вопросу о психологическом обеспечении личной безопасности работников органов внутренних дел [Электронный ресурс] / В. А. Лефтеров // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / гол. ред. Романишина Л. М. – 2010. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2010_3/10lvaovd.pdf.
5. **Потапчук, Є. М.** Поняття «особиста безпека прикордонників» та чинники її забезпечення [Електронний ресурс] / Є. М. Потапчук, В. О. Торічний / Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електр. наук. фах. вид. / гол. ред. Грязнов І. О. – 2012. – Вип. 2. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2012_2/12pemtcz.pdf. – Заголовок з екрана.
6. **Приходько, І. І.** Феноменологія безпеки особистості у психологічних дослідженнях / Приходько І. І. / Вісник Національного університету оборони України : зб. наук. праць / редактор Стасюк В. В. – К. : НАОУ, 2009. – Вип. 3(11). – С. 149–155.
7. **Про Державну прикордонну службу України** [Електронний ресурс] : Закон України №661-IV від 3 квітня 2003 р. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
8. **Сучасний тлумачний словник української мови** : 100 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Х. : Школа, 2009. – 1008 с.
9. **Dictionary of English Language and Culture** / Addison Wesley Longman. – Edinburgh : Longman, 2005. – 1620 p.
10. **Dictionnaire du français** / Le Robert. – Paris : Clé international, 1999. – 1233 p.

Plehanov A. V., candidate of Psychological Sciences, associate professor

PERSONAL SECURITY OF THE PERSONNEL OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE AND THE WAYS OF ITS ENSURING: PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECT

The essence of the personal security of the borderguards has been elucidated in the article. It has been stated that since the special feature of the conditions of the course of activities concerning the state border guarding is the presence of the extreme factors, the essence of which is that they exist objectively and fundamentally they cannot be changed, ensuring of the personal security of the border guard agency personnel is largely determined by the personal qualities of the borderguard himself. The main psychological and pedagogical ways of the borderguards' personal security ensuring have been defined: improvement of the professional skill, improvement of the borderguards' spiritual and moral qualities, improvement of the tactical and special measures, psychological measures, improvement of the physical measures.

Key words: personal security, borderguards, extreme factors of the professional activities, the ways of the personal security ensuring, personal qualities.